

LIITE

Helsingin sosiaali- ja terveystalvetut ja kustannukset kuuden suurimman kaupungin Kuusikko-vertailussa vuodelta 2014

Vanhuspalvelut

Asiakkaat

Vuoden 2014 lopussa Helsingissä oli 75 vuotta täyttäneitä 42 733. Helsingissä 75 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä on suurempi kuin Espoossa, Vantaalla ja Kuusikko-kunnissa keskimäärin. Vuodesta 2010 heidän määränsä lisääntyi Helsingissä seitsemän prosenttia, kun Kuusikko-kunnissa lisäys oli keskimäärin 13 %. Kuitenkin ikääntyneiden osuus väestöstä on viime vuosien aikana lisääntynyt Helsingissä hitaammin kuin muissa pääkaupunkiseudun kunnissa. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. 75 vuotta täyttäneiden osuus (%) vastaavan ikäisestä väestöstä 31.12.2014 ja osuuden muutos 2010 - 2014

	Osuus väestöstä 2014	Osuuden muutos 2010 – 2014
Helsinki	6,9	7,1
Espoo	5,0	21,0
Vantaa	5,3	25,3
Kuusikko	6,6	12,9

Vuosien 2010 ja 2014 välillä Kuusikko-kunnissa 85 vuotta täyttäneiden määrä lisääntyi 18 %. Samaan aikaan 85 vuotta täyttäneiden määrä lisääntyi Helsingissä 9 %, Espoossa 31 % ja Vantaalla 32 %.

75 vuotta täyttäneiden, sosiaali- ja terveystalvetuja saaneiden ikävakioimaton osuus vastaavan ikäisestä väestöstä vuoden 2014 lopussa oli Helsingissä 26,7 %, Espoossa 20,8 % ja Vantaalla 21,6 %. Ikäihmisten laatusuositukseen sisältyvän tavoitteen Helsinki täyttää kotihoidon, tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon osalta. (Taulukko 2.)

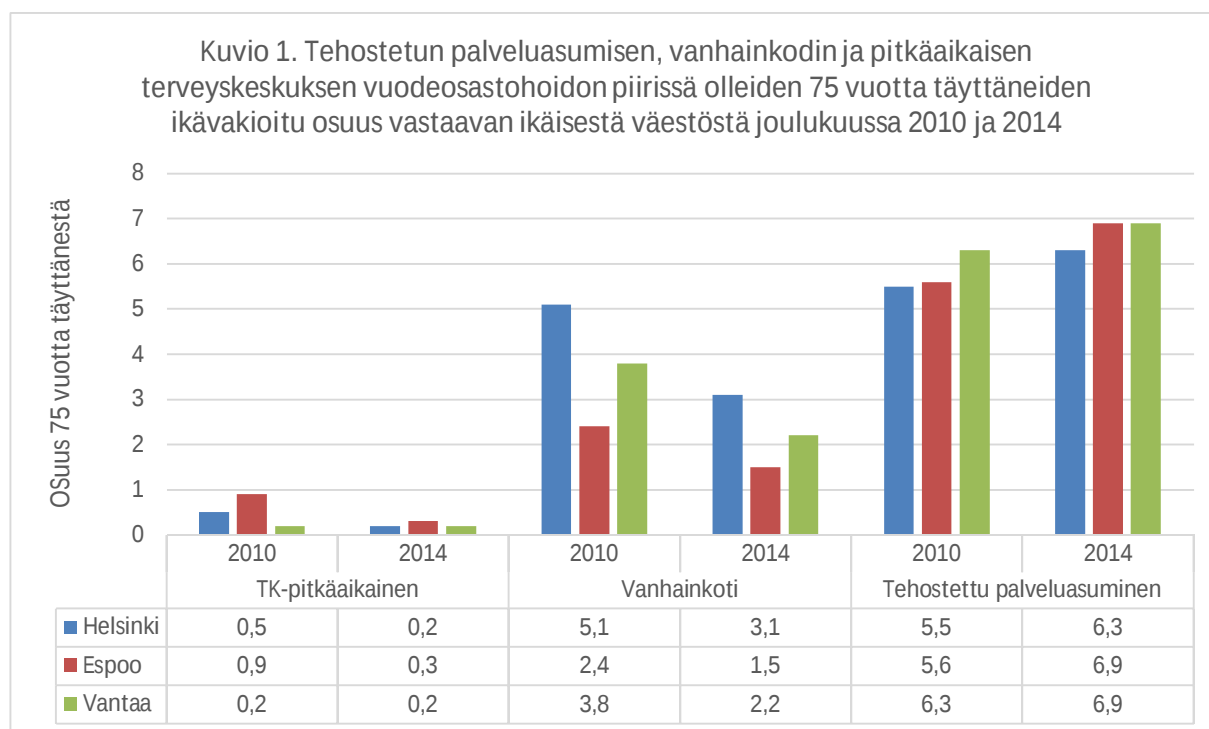
Taulukko 2. Palveluja saaneiden 75 vuotta täyttäneiden ikävakiomaton osuus vastaavan ikäisestä väestöstä vuoden 2014 lopussa

Palvelu (palvelurakennetavoite suluissa)	Helsinki	Espoo	Vantaa
Säännöllinen kotihoito* (kotihoitoa saa 13 -14 %)	12,4	8,9	8,9
Omaishoidon tuki (tukea saa 6 - 7 %)	3,7	2,8	3,5
Tehostettu palveluasuminen** (asukkaita 6 - 7 %)	6,4	6,6	6,2
Pitkäaikainen laitoshoido (vanhainkodeissa tai pitkäaikaishoidossa terveyskeskuksen vuodeosastoilla hoidossa 2 – 3 %)	2,8	1,6	2,1
Yhteensä kotihoidon, omaishoidon, keskiraskaan palveluasumisen piirissä	14,8	11,5	12,7

*Säännöllinen kotihoito sisältää Espoon ja Vantaan osalta keskiraskaan palveluasumisen asiakkaat

**Tehostettu palveluasuminen sisältää lyhyt- ja pitkäaikaisen palveluasumisen

Vanhainkotihoitossa oli Helsingissä suurempi osuus 75 vuotta täyttäneistä kuin Espoossa tai Vantaalla, vaikka osuus Helsingissä laskenut selvimmin, kaksi prosenttiyksikköä vuodesta 2010. Tehostetussa palveluasumisessa olleiden, 75 vuotta täyttäneiden osuus vastaavan ikäisestä väestöstä lisääntyi kaikissa kolmessa kunnassa (Kuvio 1.)

Kustannukset

75 vuotta täyttäneiden sosiaali- ja terveystalvelujen kokonaistalvannukset olivat Helsingissä noin 563,7 M€, Espoossa 142,3 M€ ja Vantaalla 113,4 M€. Helsingin ikävakioidut kustannukset deflatoituna olivat lähes 2 000 € asukasta kohti suuremmat kuin Espoon tai Vantaan ja 670 € suuremmat kuin Kuusikkokuntien keskimäärin. Ikävakioidut kustannukset asukasta kohti laskivat Helsingissä, Espoossa, Vantaalla ja keskimäärin Kuusikko-kunnissa. (Taulukko 3.)

Taulukko 3. 75 vuotta täyttäneiden sosiaali- ja terveystalvelujen ikävakioidut kustannukset asukasta kohti 2014 ja deflatoitu muutos (%) 2010 – 2014

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Kuusikko
Ikävakioidut kustannukset €/asukas vuonna 2014	12 998	11 003	11 004	12 330
Kustannusten muutos 2010- 2014, DEFL, %	– 0,1	16,2	9,9	6,1
Ikävakioitu muutos/asukas 2010 - 2014, DEFL, %	– 6,7	– 4,9	– 12,2	– 6,0

Vanhusten talvelujen peittävyysien erot selittävät osittain asukaskohtaisten kustannusten eroa pääkaupunkiseudun kuntien välillä. Helsingissä peittävyys on pääkaupunkiseudun korkein lähes kaikissa talveluissa.

Muita selittäviä tekijöitä Helsingin korkeammille asukaskohtaisille kustannuksille ovat muun muassa hyvin iäkkäiden korkeampi väestöosuus: 85 vuotta täyttäneitä oli Helsingissä 2,0 %, Espoossa 1,3 % ja Vantaalla 1,1 %. Yksin asuminen, heikommat sosiaaliset verkostot, suuremmat tilakustannukset ja talvelujen parempi laatutaso, mikä näkyy esimerkiksi ympärivuorokautisen hoidon suuremmissa henkilöstömitoituksissa, selittävät osaltaan kustannuseroa kaupunkien välillä.

Helsingissä talvelurakennemuutos on edennyt suunnitellusti. Laitoshoidon osuus ympärivuorokautisesta hoidosta väheni ja talveluasumisen osuus lisääntyi. Helsingissä 75 vuotta täyttäneiden ikävakioimaton tehostetun talveluasumisen peittävyys (käyttäjät/ikäryhmä) on kasvanut viidessä vuodessa 13,3 % ja pitkäaikaisen laitoshoidon peittävyys on vastaavasti laskenut 42,0 %. Laitoshoidon ikävakioimaton peittävyys laski 5,8 %:sta 3,4 %:iin vuodesta 2010 vuoteen 2014. Samaan aikaan tehostetun talveluasumisen ikävakioimaton peittävyys kasvoi 5,7 %:sta 6,4 %:iin. Vanhainkotihoito, johon vuodesta 2010 alkaen on sisällynyt myös aiempi pitkäaikaissairaalahoito, on sisällöltään lähentynyt tehostettua talveluasumista.

Säännöllisen kotihoidon 75 vuotta täyttäneiden ikävakioimaton peittävyys lisääntyi vuodesta 2010 vuoteen 2014 Helsingissä 12,2 %:sta 12,5 %:iin. Ikävakioitu peittävyys on Helsingissä 12,2 %, Espoossa 8,6 % ja Vantaalla 8,0 %.

Kotihoidon asiakkaista Helsingissä 9,8 %, Espoossa 5,6 % ja Vantaalla 8,1 % kuului kotihoidon intensiteetin osalta kahteen ylimpään ryhmään, jotka saivat kotihoitoa yli 41 tuntia viikossa. Helsingissä kotihoidon käynnit lisääntyivät 156 käynnistä 167 käyntiin 65 vuotta täyttänyttä asiakasta kohti. Siten asiakaskohtainen palvelu oli aiempaa runsaampaa. Kotihoito ohjasi säännöllisen kotihoidon vähäisen intensiteetin asiakkaita palvelukeskusten toimintaan ja kehitti uusia toimintatapoja, kuten kotihoidon etähoitokäynnit.

Omaishoidon tukea on myönnetty Helsingissä toistaiseksi kaikille kriteerit täyttävälle haki-joille. Vuonna 2014 Helsingissä 75 vuotta täyttäneiden omaishoidon tuen ikävakioimaton kattavuus oli 3,7 %. Kuusikkokunnista kattavuus oli korkein Oulussa 7,3 % ja matalin Espoossa 2,8 %. Omaishoidon kustannukset 65 vuotta täyttänyttä asiakasta kohden olivat Helsingissä vuonna 2014 pääkaupunkiseudun kuntien suurimmat. Helsingissä kustannukset olivat 7 295 €, Espoossa 6 098 € ja Vantaalla 5 818 € asiakasta kohti.

Johtopäätökset

Ikäihmisten palvelujen laatusuosituksen (STM 2013) tavoitteita ei Kuusikko-kunnissa kaikilta osin ole vielä saavutettu. Laatusuosituksessa määritelty kotihoidon asiakasosustavoite 75 vuotta täyttäneillä on niinkin korkea kuin 13–14 prosenttia. Helsingissä kotihoidon peittävyys oli Espoota ja Vantaata selvästi korkeampi. On perusteltua arvioida jatkossa kriittisesti laatusuosituksen peittävyystavoitteen tarkoituksenmukaisuutta. Kotihoidon palveluja kannattaa pikemminkin kohdentaa runsaammin tukea tarvitseviin kuin lisätä kotihoidon peittävyttä.

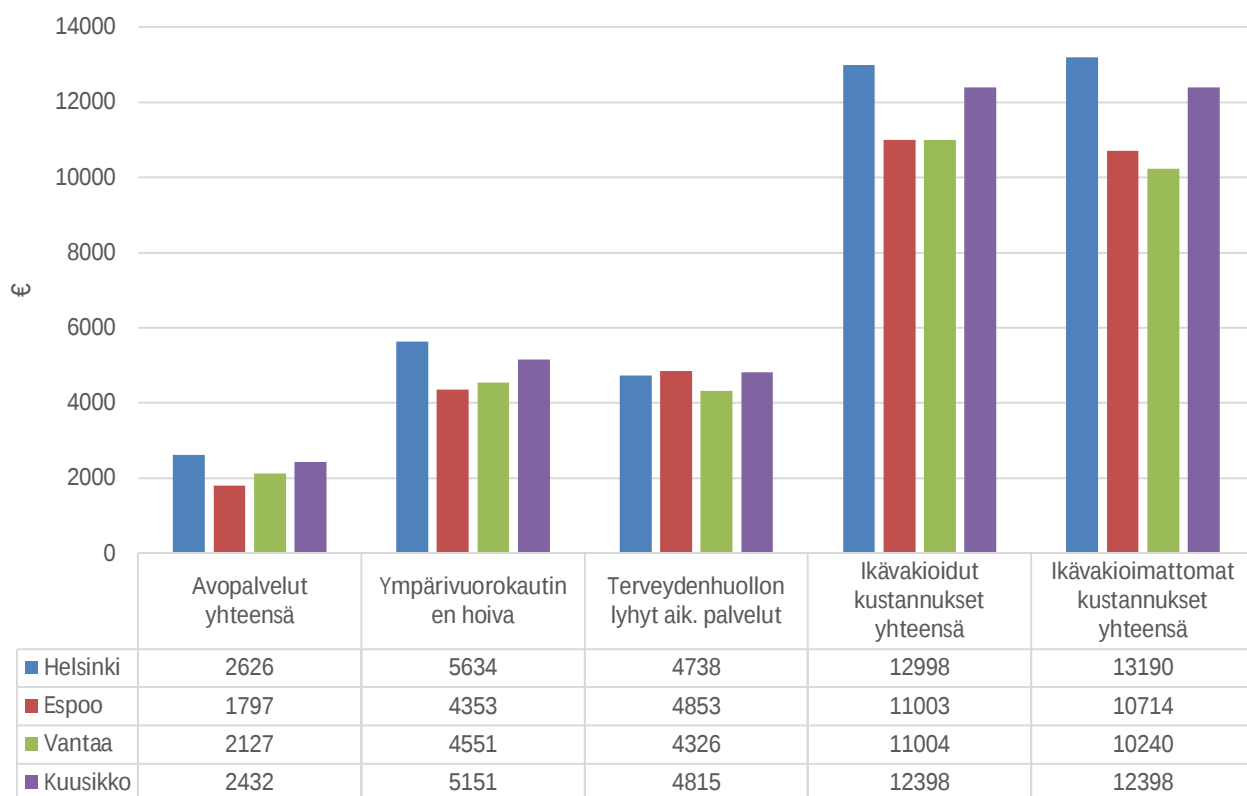
Omaishoidon tukea annettiin Kuusikko-kunnissa keskimäärin kolmelle prosentille 75 vuotta täyttäneistä vuoden 2014 aikana. Oulu oli kunnista ainoa, joka toteutti laatusuosituksen 6–7 prosentin (ikävakioimaton) tavoitetason. Helsingissä ikävakioimaton kattavuus (3,7 %) oli Espoota (2,8 %) ja Vantaata (3,5 %) korkeampi. Omaishoidon tukea on perusteltua tarjota yhtenä palvelujen järjestämisvaihtoehtona, mutta se voi toteutua vain siinä laajuudessa kuin omaiset ovat valmiita siihen. Oleellista on pyrkiä mahdollisimman hyvin omaishoitoperheitä tukeviin, yksilöllisiin palveluihin. Helsingissä onkin muita pääkaupunkiseudun kuntia laajempi omaishoidon tuen palvelutarjonta.

Palvelurakennemuutos on edennyt tavoitteiden mukaisesti, ja sitä on syytä edelleen määrittäetietoisesti jatkaa. Kuusikko-kunnissa toteutui (6,1 %) tehostetun palveluasumisen 6–7 prosentin tavoite ja lähelle päästiin (3,1 %) myös pitkäaikaisen laitoshoidon 2–3 prosentin suositustasoa. Helsingissä toteutui tehostetun palveluasumisen (6,4 %) sekä laitoshoidon laatusuositus (2,8 %). Helsingin palvelurakenne on historiallisesti ollut erittäin laitოსvaltainen. On selvää, että jatkossa yhä suurempi osuus ikääntyneistä asuu kotona, jolloin ympärivuorokautisen hoidon suhteellinen osuus tulee laskemaan edelleen. Ympärivuorokautisesta hoidosta laitoshoidon tosiasiallinen tarve on hyvin pieni. Laatusuosituksen tavoitetasot eivät ole ympärivuorokautisenkaan hoidon osalta enää kaikilta osin ajantasaisia, ja erityisesti laitoshoidon suositeltu osuus on aivan liian korkea. Sekä ympärivuorokautisen hoidon kokonaisuudessaan että erityisesti laitoshoidon osalta on syytä pyrkiä suositusta matalampiin osuuksiin.

Kustannukset 75 vuotta täyttäneitä henkilöä kohti ovat laskussa, vaikka samaan aikaan raihnaistuminen ja palvelujen tarve kasautuvat juuri viimeisiin elinvuosiin. Etenkin ympärivuorokautisen hoidon kustannukset ovat laskeneet tavoitteiden mukaisesti nopeasti.

Helsingissä sosiaali- ja terveystalouteen käytetään noin 13 000 € jokaista 75 vuotta täyttäneitä kohti, kun Espoossa ja Vantaalla kustannus on noin 11 000 €. Helsingin kustannusero Espooseen ja Vantaaseen syntyy avopalvelujen eli kotihoidon, osavuorokautisen hoidon, omaishoidon, keskiraskaan palveluasumisen ja vanhainkotihoidon kustannuksista. Säännöllisen kotihoidon asiakkaita on Helsingissä 3,8 – 4,2 % enemmän kuin Espoossa ja Vantaalla. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Palvelujen ikävakioidut kustannukset 75 vuotta täyttäneitä asukasta kohti v. 2014 (€)

Vammaispalvelut

Vammaispalvelujen Kuusikko-kuntien vertailussa painopisteenä ovat vammaispalvelulain mukaiset ja eniten kustannuksia aiheuttavat kuljetuspalvelut, vaikeavammaisten palveluasuminen ja henkilökohtainen apu.

Asiakkaat

Helsingissä oli vuonna 2014 yhteensä 12 775 henkilöä, joille myönnettiin vammaispalvelulain (VpL) mukainen palvelu ja tukitoimi. Palvelutarpeen kasvua edellisestä vuodesta oli 2,1 % ja 9,1 % vuodesta 2010. Vammaispalvelulain mukaiset päätökset painottuvat 65 vuotta täyttäneisiin (65,8 % asiakkaista). Vammaispalveluja sai 2,1 % helsinkiläisistä.

Kuljetuspalvelujen käyttäjät, 11 709 henkilöä, olivat vammaispalvelujen suurin asiakasryhmä. Heistä suurin osa (8 459 henkilöä) sai kuljetuspalvelua vammaispalvelulain nojalla.

Henkilökohtaisen avun asiakkaita oli 2 141, ja heidän määränsä lisääntyi edellisvuodesta runsaalla 10 %. Espoossa ja Vantaalla kasvua oli vielä tätä enemmän, lähes 20 %.

Vaikeavammaisten palveluasumisen asiakasmäärä, joka oli 414 henkilöä, lisääntyi vähemmän kuin Vantaalla ja Kuusikko-kunnissa keskimäärin. Vaikeavammaisille asiakkaille perustettiin 2014 kaupungin oma Jätkäsaaren palveluasumisryhmä (15 paikkaa) ja Suezinkadun päivätoimintakeskus (8 paikkaa). Niille väliinpuotoaja-asiakkaille, joille ei ollut löydettävissä peruspalveluista yksikköä, joka vastaisi asiakastarpeisiin, perustettiin Paulakoti-niminen asumisyksikkö (14 paikkaa).

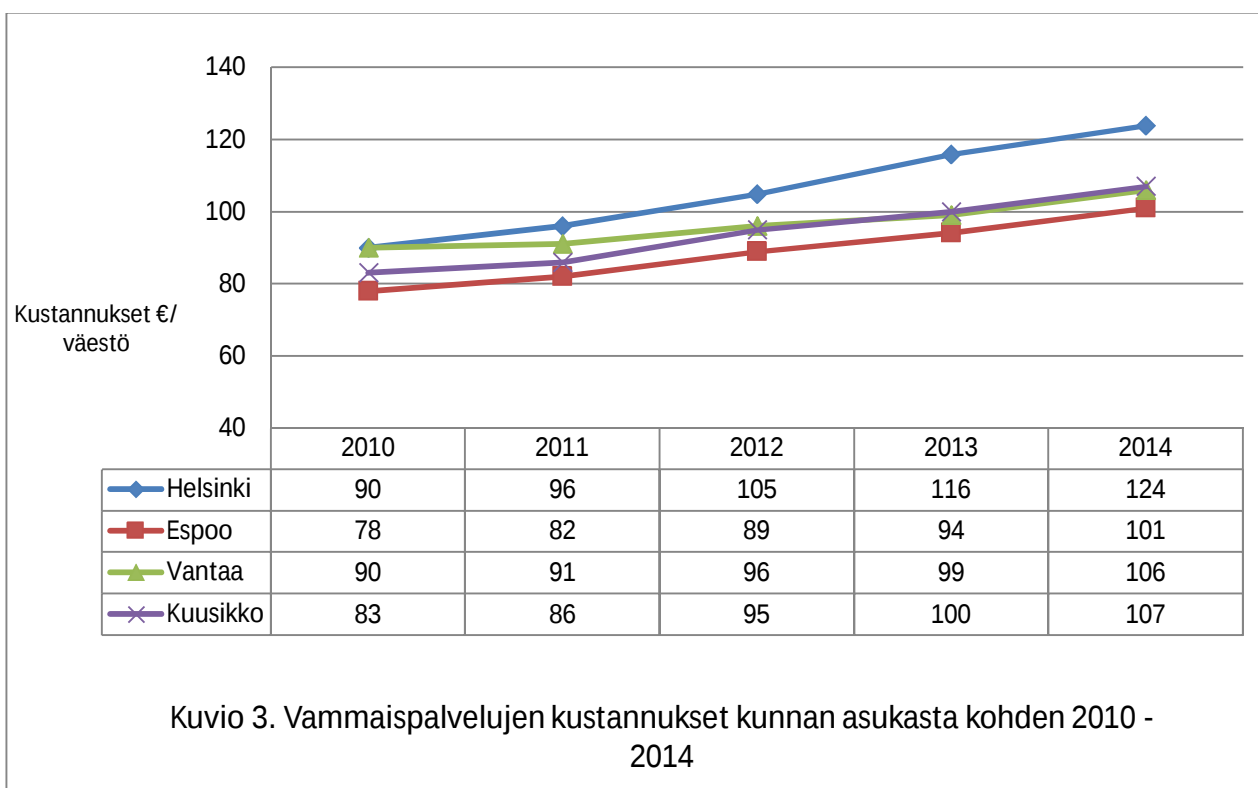
Kustannukset

Vammaispalvelujen deflatoidut nettokustannukset olivat Helsingissä 76,8 miljoonaa €, jossa oli kasvua edellisvuodesta 7,1 %. Vuodesta 2010 kustannukset ovat lisääntyneet kaikissa Kuusikko-kunnissa. Helsingin kasvu, 32,7 %, on kuitenkin ollut voimakkaampaa kuin Espoossa ja Vantaalla. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien nettokustannuksia ja niiden muutokset vuosina 2010, 2013 ja 2014

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Kuusikko
Kustannukset 2010 M€	57,9	21,1	19,7	141,4
Kustannukset 2013 M€	71,7	24,7	20,7	169,0
Kustannukset 2014 M€	76,8	26,7	22,4	181,6
Muutos 2013 - 2014, %	7,1	8,3	8,0	7,5
Muutos 2010 - 2014, %	32,7	26,3	13,6	28,4

Vammaispalvelujen kustannukset kunnan asukasta kohden ovat lisääntyneet pääkaupunkiseudulla ja Kuusikko-kunnissa keskimäärin. Helsingissä kustannukset ovat nousseet Espoosta ja Vantaata voimakkaammin erityisesti vuodesta 2012 lähtien. (Kuvio 3.)

Vammaispalvelulain mukaisten subjektiivisiin oikeuksiin perustuvien palvelujen osuus kustannuksista oli Helsingissä 98,4 %. Henkilökohtaisen avun kustannukset olivat 41 % kustannuksista. Espoossa henkilökohtaisen avun osuus kokonaiskustannuksista oli 30 % ja Vantaalla 28 %.

Kuten edellisenä vuonnakin, vammaispalvelujen asiakaskohtaiset vuosikustannukset olivat Helsingissä Kuusikko-kuntien toiseksi korkeimmat, 6 015 € /asiakas /vuosi. Espoon kustannukset olivat korkeimmat, 6 115 €/asiakas ja Vantaalla edellisiä selvästi pienemmät (4 466 €/asiakas). Vuosikustannukset olivat Kuusikko-kunnissa keskimäärin 5 060 € /asiakas.

VpL:n ja ShL:n mukaisten kuljetuspalvelujen nettokustannukset olivat Helsingissä yhteensä 25,1 M€. VpL:n mukaiset kustannukset kuitenkin nousivat edellisvuodesta Espoota ja Vantaata maltillisemmin, 2,7 %, ja ShL:n mukaiset kustannukset laskivat -3,2 %. Asiakaskohtaiset kustannukset (2 467 €) olivat pienemmät kuin Espoossa (2 854 €) ja Vantaalla (2641 €).

Henkilökohtaisen avun kustannukset (31,3 M€) nousivat 16,2 %, selvästi enemmän kuin Espoossa ja Vantaalla. Helsingissä asiakaskohtaiset vuosikustannukset olivat Kuusikko-kuntien korkeimmat, 14 635 €, kun vastaavat kustannukset olivat Espoossa 12 235 € ja Vantaalla 10 598 €. Helsingissä yleisimmät palvelun järjestämistavat olivat v. 2014 työnantajamalli (46 %) ja ostopalvelut (43 %). Palveluseteliä käytti neljännes asiakkaista. Espoossa asiakkaat olivat helsinkiläisiä useammin työnantajina (59 %) ja palvelusetelin käyttäjinä (38 %). Vantaalla asiakkaat olivat lähes aina itse työnantajana (96 %).

Vaikeavammaisten palveluasumisen asumisyksiköiden nettokustannukset olivat 20,7 M€. Vuosikustannukset asumisyksikön asukasta kohden olivat Kuusikko-kuntien korkeimmat, 50 048 €. Vastaavat kustannukset olivat Espoossa 49 754 € ja Vantaalla 45 845 €. (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Vammaispalvelujen kustannukset keskeisten palvelumuotojen mukaan 2014 ja muutos vuodesta 2013

	Kuljetuspalvelu, VpL (M€)	Muutos vuodesta 2013 (%)	Kuljetus palvelu, ShL (M€)	Muutos vuodesta 2013 (%)	Henkilökohtainen apu (M€)	Muutos vuodesta 2013 (%)	Palveluasuminen (M€)	Muutos vuodesta 2013 (%)
Helsinki	20,6	2,7	4,5	-3,2	31,3	16,2	20,7	0,8
Espoo	10,2	13,2	0,5	3,1	7,9	9,1	6,7	1,3
Vantaa	9,5	5,2	0,6	-2,5	6,2	10,0	5,2	9,2
Kuusikko	55,7	4,2	6,8	-0,3	65,8	14,5	50,2	4,9

Johtopäätökset

Vammaispalvelujen kustannuksia ovat nostaneet 1.9.2009 lukien vammaispalvelulakiin voimaan tulleet muutokset. Samoin kuin vuonna 2013, asiakaskohtaiset kustannukset olivat Helsingissä Kuusikko-kunnista toiseksi suurimmat ja Espoossa suurimmat. Vantaan kustannukset olivat edelleen selvästi Kuusikko-kuntien keskiarvoa matalammat. Helsingin kustannukset ja niiden kasvu painottuu henkilökohtaisen avun kustannuksiin.

Henkilökohtaista apua tarvitsevien henkilöiden määrä jatkoi kasvuaan kaikissa Kuusikko-kunnissa. Suhteellisesti eniten uusia asiakkaita tuli edellisvuoteen verrattuna Vantaalla ja Espoossa. Siellä kustannukset eivät kuitenkaan nousseet niin jyrkästi kuin Helsingissä, ja asiakaskohtaiset kustannukset jopa vähenivät. Helsingin kustannuksia kasvattivat mm. henkilökohtaisen avun myöntäminen laajasti myös kehitysvammaisille sekä ostopalvelujen muita kuntia laajempi käyttö.

Syksystä 2014 alkaen henkilökohtaisen avun myöntämiseen on tehty muutoksia. Asumisyksiköihin myönnettyjä henkilökohtaisen avun päätöksiä on tarkistettu asiakkaiden tarpeiden mukaisiksi. Sopimukset henkilökohtaisen avun ostopalvelutuottajien kanssa päättyivät, ja uudet asiakkaat ohjattiin ostopalveluja edullisemmän työnantajamallin tai palvelusetelin käyttäjiksi.

Kehitysvammahuolto

Kuusikko-kuntien kehitysvammahuollon raportti painottuu asiakasmääriltään ja kustannuksiltaan suurimpien palvelujen vertailuun: laitoshoidon, asumispalveluihin (autettu, ohjattu ja tuettu asuminen), perhehoitoon sekä työ- ja päivätoimintaan.

Asiakkaat

Helsingissä oli vuonna 2014 yhteensä 2 271 kehitysvammaista henkilöä, joista kehitysvammalain mukaisia palveluja käytti 1 921 henkilöä (85 %). Asiakkaiden määrä pysyi lähes ennallaan edellisvuodesta. Kehitysvammaisten osuus Helsingin väestöstä oli 0,37 %, Espoossa 0,33 % ja Vantaalla 0,41 %.

Laitoshoidon asiakkaiden määrä väheni Helsingissä keskimäärin 20,5 %. Asumispalvelujen 1 110 asiakkaasta 819 oli vahvimmin resursoidun autetun asumisen asiakkaita. Autetun asumisen asukasmäärä kasvoi, kun ohjatun asumisen asukasmäärä (179) pysyi lähes ennallaan. Omatoimista suoriutumista tukeva asuminen palveli lähes yhtä suurta asiakas-kuntaa kuin edellisenä vuonnakin eli 133 asukasta.

Työ- ja päivätoiminnan asiakasmäärä kasvoi selvästi edellisestä vuodesta Helsingissä ja Kuusikko-kunnissa keskimäärin, mutta väheni Vantaalla. Työ- ja päivätoiminnan käyttöpäivissä oli huomattavaa kasvua. (Taulukko 6.)

Taulukko 6. Kehitysvammahuollon asiakkaat 2014 ja asiakasmäärien muutos 2013 - 2014

	Helsinki		Espoo		Vantaa		Kuusikko	
	2 014	Muutos vuodesta 2013 (%)	2 014	Muutos vuodesta 2013 (%)	2 014	Muutos vuodesta 2013 (%)	2 014	Muutos vuodesta 2013 (%)
Kokonaisasiakas- määrä (asiakas kertaalleen)	1 921	-0,1	884	1,1	783	2,2	6 357	-0,5
Laitoshoido	229	-20,5	97	-8,5	83	6,4	762	-27,0
Asumispalvelut	1 110	6,0	487	2,5	500	15,5	3 575	3,9
Perhehoito	114	-1,7	60	-22,1	78	-6,0	323	-8,8
Työ- ja päivätoi- minta	1 213	11,6	432	-2,0	424	-3,2	3 624	6,0

Kustannukset

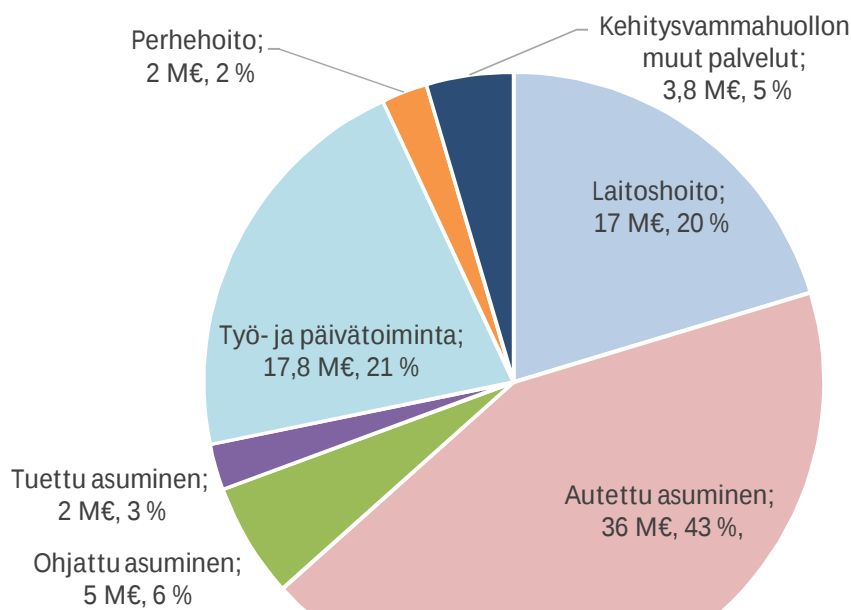
Helsingissä kehitysvammahuollon nettokustannukset olivat 83,7 M€. Kustannukset kasvoivat edellisvuodesta Kuusikko-kunnista voimakkaimmin Helsingissä, 8,9 %. Helsingin kaupunki tuotti itse 51,7 % palveluista. (Taulukko 7.)

Taulukko 7. Kehitysvammahuollon nettokustannukset 2014, muutos vuodesta 2013 sekä kunnan tuottamien palvelujen ja ostopalvelujen kustannusten osuus kokonaiskustannuksista

	Nettokustannukset, M€	Muutos 2013 - 2014, %	Kunnan tuottamat palvelut, %	Ostopalvelut, %
Helsinki	83,7	8,9	51,7	48,3
Espoo	35,3	6,5	25,0	75,1
Vantaa	28,1	1,9	23,2	76,8
Kuusikko	226,2	5,2	34,2	66,1

Kehitysvammahuollon kustannukset kunnan asukasta kohden ovat vuodesta 2010 pääkaupunkiseudulla lähentyneet toisiaan ja olivat 2014 lähes samalla tasolla, Helsingissä 135 € ja Espoossa ja Vantaalla 133 € /asukas.

Kehitysvammahuollon kustannukset ja niiden jakautuminen palveluittain Helsingissä 2014 on kuvattu kuviossa. Kehitysvammahuollon asumispalvelujen eli autetun, ohjatun ja tuetun asumisen kustannukset olivat yhteensä Helsingissä 43 M€, 51 % kehitysvammahuollon kustannuksista. (Kuvio 4.)

Kuvio 4 . Kehitysvammahuollon kustannukset (M€) ja niiden jakautuminen palveluittain Helsingissä 2014

Autetun asumisen kustannukset lisääntyivät edellisestä vuodesta 22,6 %. Vantaalla autetun asumisen kustannukset laskivat 1,1 % ja Espoossa nousivat 11,2 %. Työ- ja päivätoiminnan kustannukset nousivat 10,7 %, kun Espoossa ne laskivat -1 % ja Vantaalla -4 %.

Kehitysvammahuollon asiakaskohtaiset vuosikustannukset olivat Kuusikko-kuntien korkeimmat, noin 43 600 €. Vastaavat kustannukset olivat Espoossa 40 000 € ja Vantaalla noin 35 900 €. Vantaan kustannukset vastasivat lähes Kuusikko-kuntien keskiarvoa.

Palvelujen käyttöpäiväkohtaiset kustannukset ovat Helsingissä korkeammat kuin Vantaalla sekä autettua asumista ja työ- ja päivätoimintaa lukuun ottamatta suuremmat kuin Espoossa. Esimerkiksi laitoshoidopäivä maksoi Helsingissä keskimäärin 324 € ja tuettu asuminen 41 €, kun kustannukset olivat Espoossa 295 € ja 18 €. Ohjatun asumisen käyttöpäiväkohtainen kustannus oli Helsingissä keskimäärin 88 €, Vantaalla 67 €.

Johtopäätökset

Laitospalvelujen purku vaikutti monella tavalla kehitysvammahuollon asiakas- ja kustannuskehitykseen. Laitoshoidon asiakkaiden määrä väheni, mikä aiheutui erityisesti pitkäaikaisasiakkaiden ja käyttöpäivien määrän supistumisesta. Tämä oli Espoossa ja Vantaalla voimakkaampaa, mutta vähäisempää kuin Kuusikko-kunnissa keskimäärin. Autetun asumisen asukasmäärä puolestaan nousi laitoksia korvaavien ryhmäkotien valmistuessa. Työ- ja päivätoiminnassa lisättiin paikkoja laitoshoidosta poistuneille asiakkaille. Kehitysvammahuollon asiakas- ja kustannuskehitys oli samansuuntainen kuin vuonna 2013.

Laitoksista muuttaneilla asukkailla on suuria palvelutarpeita. Laitospalvelujen vaihtuminen pienempiin autetun asumisen yksiköihin nosti selvästi ja edellistä vuotta jyrkemmin kustannuksia. Ohjatun asumisen muita korkeampi käyttöpäivähinta Helsingissä aiheutui joihinkin omiin yksiköihin järjestetystä yövalvonnasta.

Kustannusten nousu suuntautui lisäksi kasvaviin palvelumuotoihin, kuten työ- ja päivätoimintaan, mikä myös osaltaan kuvastaa laitoshoidon purun vaikutuksia. Merkittävä osuus työ- ja päivätoiminnan kustannuksista muodostui erityishuoltona järjestettävistä asiakaskuljetuksista.

Helsingin, Espoon ja Vantaan keskinäinen kustannusvertailu ei ole kaikilta osin mahdollista. Helsingissä tuetun asumisen kustannuksiin vaikutti tilakeskuksen laskutuskäytäntöiden ja neliöjyvitysten muutokset, joita tehtiin vuosina 2013–2014. Espoossa pelkästään autismipalveluja tarvitseville asiakkaille tehdään nykyisin päätökset vammaispalvelulain perustella, mikä vähensi Espoon osalta kehitysvammapalvelujen kustannuksia.

Lastensuojelu

Lastensuojelun tehtävänä on turvata lapsen terve kehitys ja hyvinvointi. Lastensuojelun avohuolto sisältää mm. tehostetun perhetyön ja –kuntoutuksen, sijaishuolto lapsen sijoittamisen kodin ulkopuolelle ja jälkihuolto sijaishuollossa olleelle lapselle, nuorelle tai hänen vanhemmilleen ja huoltajilleen tarjotun tuen.

Asiakkaat

Helsingissä asui runsaat 100 000 alle 18-vuotiasta, joista lastensuojelun asiakkaina oli 9870 lasta. Vaikka 0-17-vuotiaiden määrä lisääntyi väestössä, lastensuojeluasiakkaiden määrä ja lastensuojeluasiakkaiden osuus samanikäisestä väestöstä pysyivät v. 2014 suunnilleen edellisvuoden tasolla.

Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä väheni v. 2014 ensimmäisen kerran Helsingissä 2010-luvun aikana, 6,2 % edellisvuodesta. Pääkaupunkiseudulla lastensuojeluilmoituksia tehtiin suhteellisesti eniten Vantaalla. (Taulukko 8.)

Taulukko 8. Lastensuojeluilmoitusten kohteena olleiden lasten määrä ja osuus (%) 0-17-vuotiaista 2010 - 2014.

	2010	2013	2014
Helsinki	6 710 (6,9)	7699 (7,7)	7593 (7,5)
Espoo	2413 (4,2)	3013 (5,0)	3106 (5,1)
Vantaa	3537 (8,0)	4150 (9,3)	4005 (8,8)

Helsingissä lastensuojelun asiakkuus päättyi useammin kuin muissa pääkaupunkiseudun kunnissa, kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksesta tehtävään lastensuojelutarpeen selvitykseen. Helsingissä lastensuojelutarpeen selvitykseen päättäneiden asiakkuuksien osuus oli 56,8 %, kun Espoossa päättäneiden asiakkuuksien osuus oli 54,3 % ja Vantaalla 49,1 %.

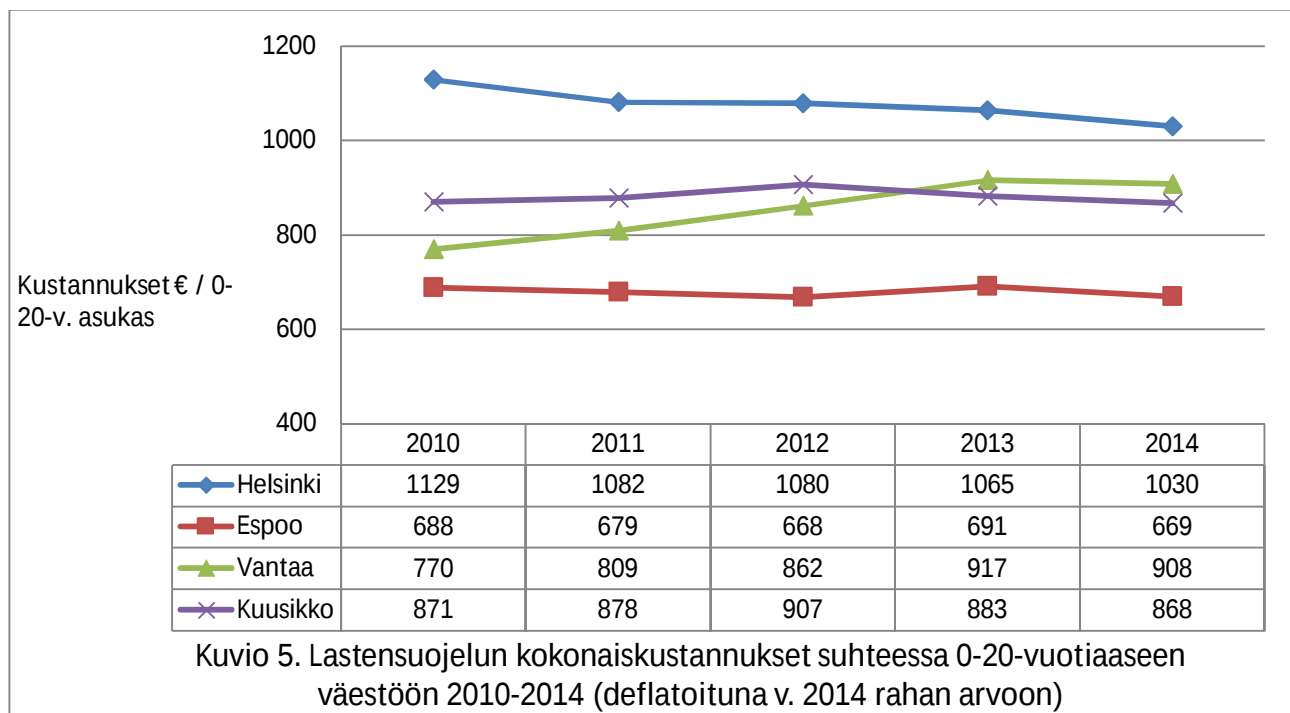
Kodin ulkopuolelle oli sijoitettuina 1832 alle 18-vuotiasta lasta. Sijoitettuina olevien lasten määrä väheni tai pysyi ennallaan kaikissa pääkaupunkiseudun kunnissa edellisestä vuodesta. Vuodesta 2010 sijoitettujen lasten määrä väheni Helsingissä 6,4 %, mutta Espoossa määrä lisääntyi 6,6 % ja Vantaalla lisäys oli peräti 22,5 %.

Kiireellisesti sijoitettujen lasten ja uusien huostaanottojen määrä väheni edellisestä vuodesta kaikissa pääkaupunkiseudun kunnissa. Helsingissä kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä väheni Helsingissä 23,8 %, Espoossa 8,9 % ja Vantaalla 13 %. Uusien huostaanottojen määrä väheni Helsingissä 28,4 %, Espoossa 20,2 % ja Vantaalla 13,6 %.

Kustannukset

Lastensuojelun kokonaiskustannukset olivat Helsingissä noin 126 M€. Siitä avohuollon kustannukset muodostivat 20 % ja sijaishuollon kustannukset 80 %. Kustannusten jakauma avohuollon ja sijaishuollon kesken on samanlainen kaikissa pääkaupunkiseudun kunnissa.

Helsingissä deflatoidut kokonaiskustannukset suhteessa 0–20 –vuotiaiseen väestöön ovat laskeneet vuodesta 2010, Espoossa kustannukset ovat pysyneet suunnilleen ennallaan ja Vantaalla ne ovat lisääntyneet. (Kuvio 5.)

Helsingin lastensuojelun kokonaiskustannuksia selittää, se että sijoitettujen lasten osuus 0-17 vuotiaiden väestöstä on Helsingissä edelleen Espoota ja Vantaata suurempi. Sijoitettuna olleiden lasten osuus on kuitenkin vähentynyt.

Lastensuojelun avohuollon kokonaiskustannukset asiakasta kohti olivat pääkaupunkiseudun kunnista korkeimmat Helsingissä. Asiakaskohtaiset kustannukset kuitenkin laskivat vuodesta 2010 Helsingissä 18,5 % ja Espoossa 24,2 %, mutta lisääntyivät Vantaalla 12,7 %. (Taulukko 9.)

Taulukko 9. Lastensuojelun avohuollon kokonaiskustannukset (€) avohuollon alle 18-vuotiasta ja jälkihuollon 18 – 20-vuotiasta asiakasta kohden, deflatoituna v. 2014 arvoon

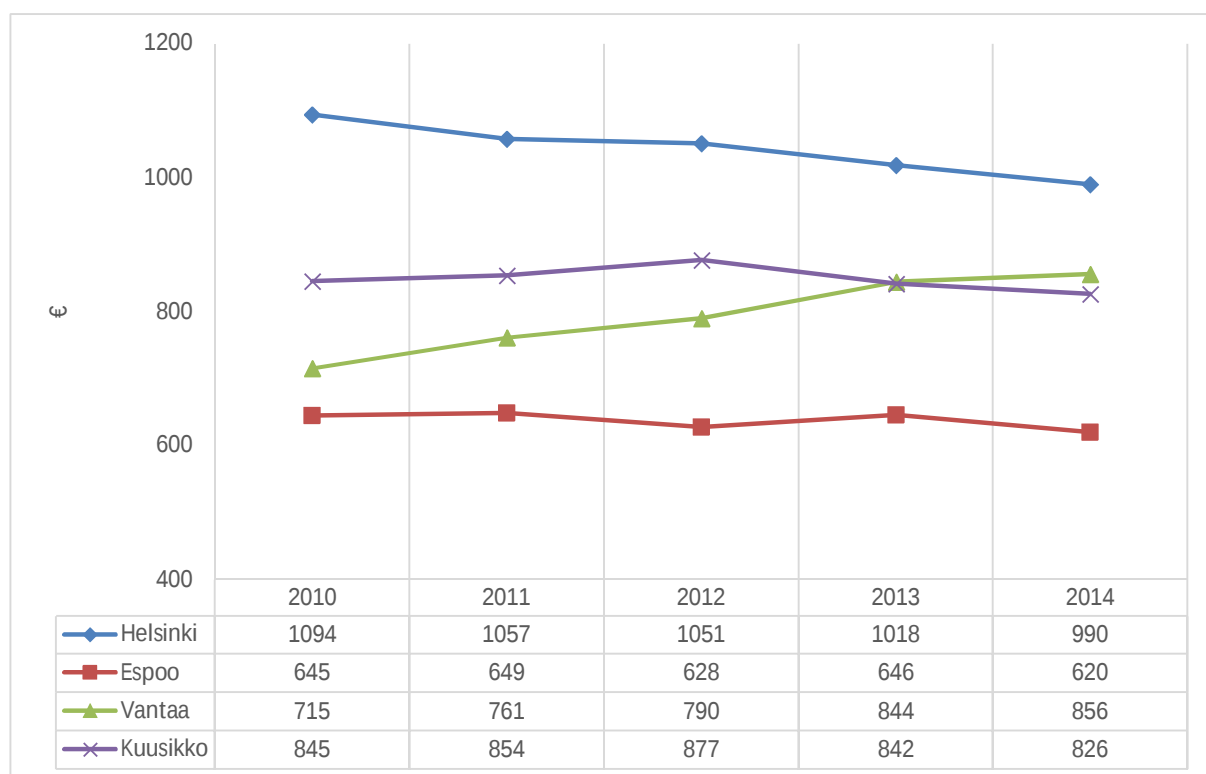
	2010	2013	2014
Helsinki	3154	2807	2571
Espoo	2774	2189	2102
Vantaa	1674	2095	1886

Avohuollon kustannusrakenne poikkeaa toisistaan Kuusikko-kunnissa. Helsingissä lastensuojelun avohuollon sosiaalityö muodostaa yli 40 % kustannuksista kun muissa pääkaupunkiseudun kunnissa sosiaalityö muodostaa hieman yli 30 % kustannuksista. Avohuollon kustannuksia selittää Helsingissä sosiaalityön paremman resursoinnin lisäksi kotiin vietävän kriisi- ja perhetyön ja päivämuotoisen perhekuntoutuksen laajuus avohuollon tukitoimena.

Sijaishuollon laitoshoidon muodostaa suurimman osan lastensuojelun kokonaiskustannuksista. Laitoshoidon kustannukset kuitenkin laskivat 10 % vuodesta 2010. Espoossa laitoshoidon kustannukset olivat samalla tasolla kuin vuonna 2010 ja Vantaalla kustannukset nousivat 13,5 %.

Kunnan saman ikäistä asukasta kohden 0-17-vuotiaiden sijoitusten kustannukset olivat Helsingissä suuremmat kuin Espoossa tai Vantaalla. Vuodesta 2010 kustannukset kuitenkin laskivat Helsingissä 9,5 % ja Espoossa 3,9 %, mutta lisääntyivät Vantaalla 19,7 %. (Kuvio 6.)

kuvio 6. Lastensuojelun sijoitusten kustannukset (€) 0-17-vuotiaasta väestöä kohden v. 2010 – 2014, deflatoituna v. 2014 arvoon

Lastensuojelun sijoitusten kustannukset jakautuvat kunnallisiin laitoksiin, ostopalvelulaitoksiin, luvanvaraiseen perhehoitoon ja toimeksiantoon perustuvaan perhehoitoon. Helsingin oman toiminnan kustannukset olivat yli 65 % sijoitusten kokonaiskustannuksista, Espoossa n. 30 % ja Vantaalla n. 40 %.

Johtopäätökset

Helsingissä on kyetty toteuttamaan lastensuojelutarpeen selvityksen aikana perheiden tarpeiden mukaisia oikea-aikaisia interventioita ja ohjattu asiakkaita varhaisemmin muihin lapsia ja perheitä tukeviin palveluihin.

Avohuollon asiakaskohtaiset kustannukset laskivat vuodesta 2010 lähes viidenneksen. Avohuollon tukitoimien kehittäminen, muun muassa kotiin vietävä kriisityö ja perhekuntoutus vähensivät tarvetta kodin ulkopuolisille sijoituksille.

Sijaishuollon laitoshoidon kokonaiskustannukset laskivat 10 % vuodesta 2010. Kustannusten laskuun vaikutti sijoitettuina olleiden lasten kokonaismäärän väheneminen ja se, että suurempi osa sijaishuollon tarpeessa olevista lapsista voitiin sijoittaa perhehoitoon tai läheisverkostoon laitoshoidon sijasta.

Helsingissä on strategisena tavoitteena lastensuojelun palvelurakenteen keventäminen, joka on edennyt suunnitellusti. Perhehoidon suhteellinen osuus sijaishuollon vuorokausista lisääntyi ja muodosti kaikista sijaishuollon vuorokausista 60,5 %. Vastaava osuus oli Espoossa 51,7 % ja Vantaalla 50,9 %. Perhehoidon ja perhehoitajien tukimuotoja kehitettiin ja perhehoitoon voitiin sijoittaa aiempaa useammin myös nuoria ja vaikeammin oireilevia lapsia. Lisäksi Helsingissä kartoitettiin systemaattisesti lapsen tai nuoren läheisverkostoa ja lisättiin läheisverkostosijoituksia.

Helsingissä oli Kuusikko-kunnista vähiten avohuollon asiakkaita sosiaalityöntekijää kohden. Helsingissä sosiaalityöntekijällä oli 58,2 asiakasta, Espoossa 80,6 asiakasta ja Vantaalla 83,3 asiakasta Kuusikko-kuntien keskiarvon ollessa 73,1 asiakasta sosiaalityöntekijää kohden.

Helsingissä on haluttu resursoida jo useamman vuoden ajan avohuollon sosiaalityöhön. Sen seurauksena kiireelliset sijoitukset, huostaanotot ja sijoitukset kodin ulkopuolelle ovat vähentyneet. Tiiviillä sosiaalityön kontaktilla ja avohuollon tukitoimien kehittämisellä on voitu tukea sekä lapsia että heidän vanhempiaan. Näin on voitu välttää sijoitus kodin ulkopuolelle.

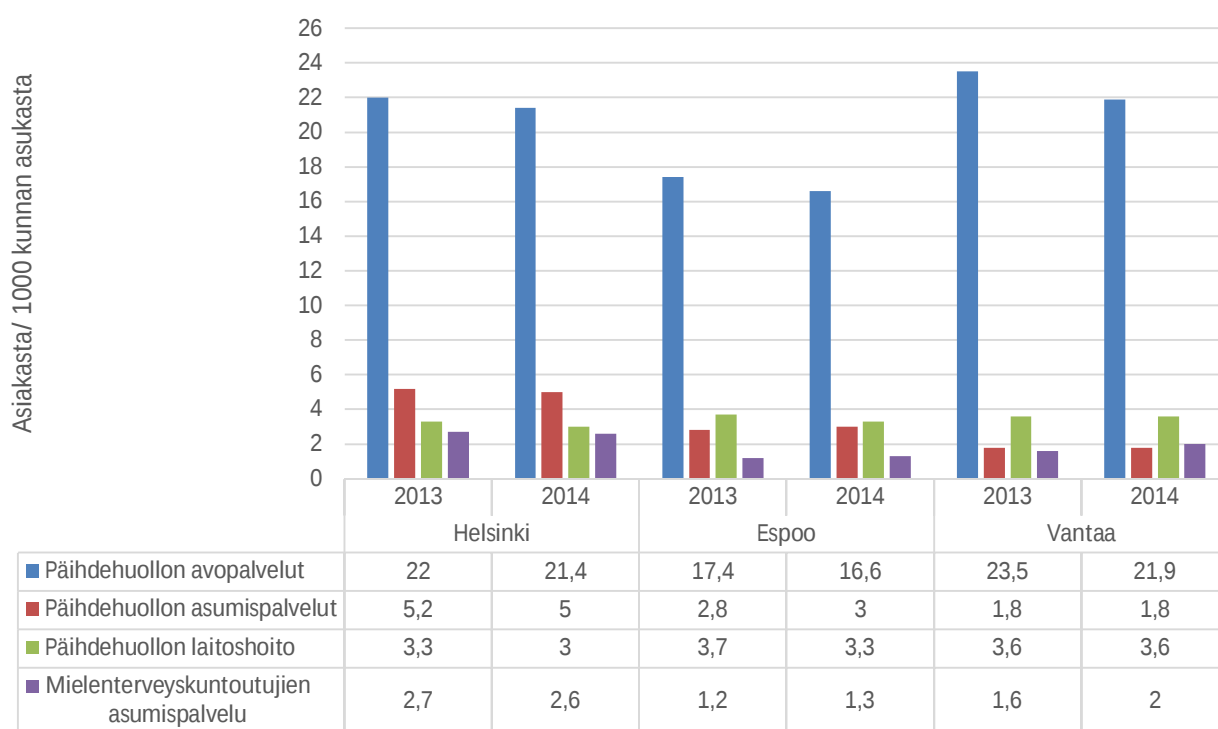
Päihdehuolto

Päihdehuollon avopalvelujen, asumispalvelujen ja laitoshoidon asiakasmäärät laskivat suhteellisesti hieman Helsingissä vuodesta 2013. Päihdehuollon avopalveluissa oli vuonna 2014 asiakkaita Helsingissä 13 277, Espoossa 4 416 ja Vantaalla 4 618. Korvaushoidon potilasmäärä pysyi Helsingissä ja Vantaalla lähes vuoden 2013 tasolla, Espoossa potilasmäärä nousi hieman. Henkilö voi olla asiakkaana useassa eri päihdehuollon avopalvelussa, mutta eri asiakkaiden lukumääriä eri palveluissa ei saada tilastoitua.

Päihdehuollon asumispalveluissa oli asiakkaita Helsingissä 3081, Espoossa 802 ja Vantaalla 376. Laitoshoidossa asiakkaita oli Helsingissä 1450, Espoossa 646 ja Vantaalla 571. Kunnan 1000 asukasta kohti avopalvelujen asiakkaita oli Helsingissä 21,4, Espoossa 16,6 ja Vantaalla 21,9. Päihdehuollon asumispalvelujen asiakkaita 1000 asukasta kohti oli Helsingissä 5, Espoossa 3 ja Vantaalla 1,8. Laitoshoidon asiakkaita tuhatta asukasta kohti oli Helsingissä 3, Espoossa 3,3 ja Vantaalla 3,6. (Kuvio 7.)

Avopalvelujen käynnit yhteensä vähenivät Helsingissä 6,5 %. A-klinikan käynnit lisääntyivät kuitenkin 15,3 %. Espoossa avopalvelujen käynnit lisääntyivät 16,3 %, Vantaalta tietoa ei ole saatavissa. Päihdehuollon asumispalvelujen asumisvuorokausien määrä nousi Helsingissä 2,4 %, Espoossa 41,2 % ja Vantaalla 8,4 %. Laitoshoidon hoitovuorokaudet vähenivät Helsingissä 29 %, Espoossa 8,7 % ja Vantaalla 3,1 %.

Kuvio 7. Päihdehuollon avo- ja asumispalvelujen, laitoshoidon sekä mielenterveyskuntoutujien asumispalvelujen asiakasmäärät / 1000 asukas

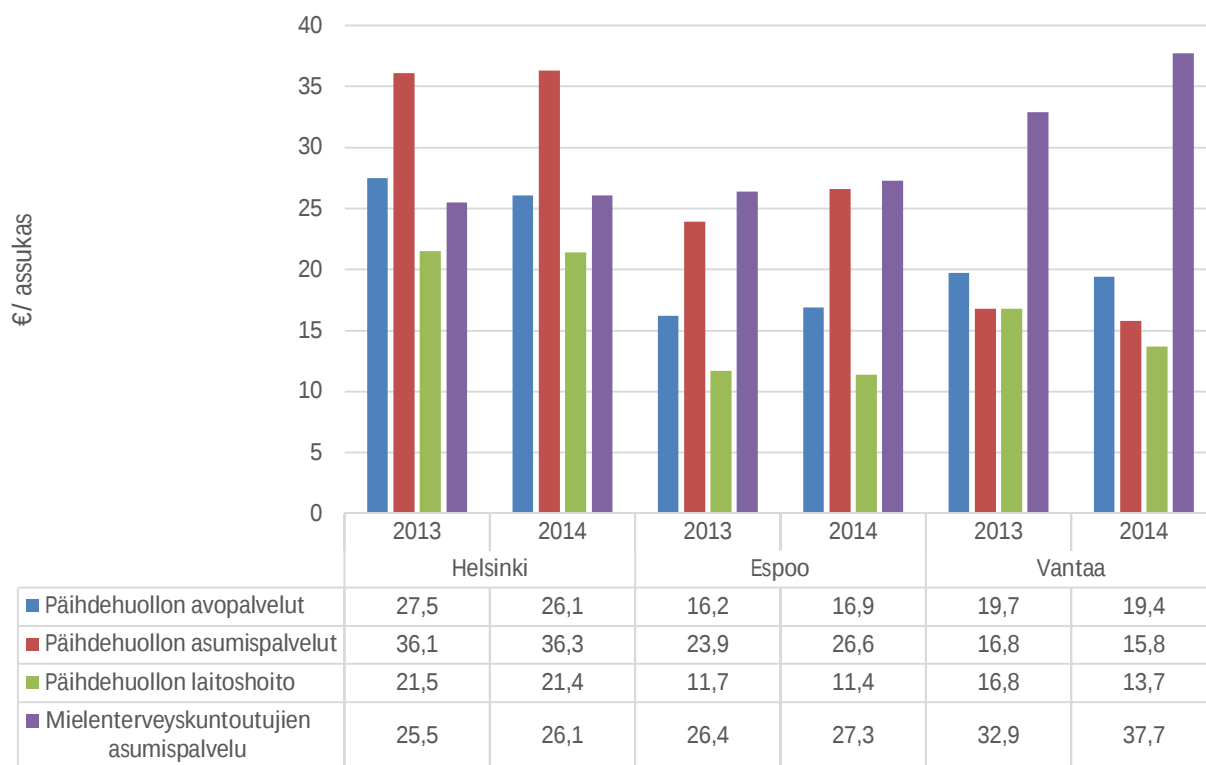
Päihdehuollon kokonaiskustannukset olivat vuonna 2014 Kuusikko-kunnissa yhteensä 106,4 M€, josta Helsingin kustannukset muodostivat lähes puolet, 52,2 M€. Espoossa kustannukset olivat 14,6 M€ ja Vantaalla 10,3 M€. Deflatoidut kokonaiskustannukset nousivat vuodesta 2013 Helsingissä 0,4 % ja Espoossa 6,8 %, Vantaalla ne laskivat 6,8 %. Helsingissä avopalvelujen kustannukset laskivat hieman vuodesta 2013, mutta asumispalvelujen ja laitoshoidon kustannukset nousivat.

Päihdehuollon asumispalvelut muodostivat Helsingissä suurimman asukaskohtaisen kustannuserän. Asumispalvelujen kustannukset olivat Kuusikko-kunnissa yhteensä 44,9 M€, josta Helsingin osuus oli 22,6 M€, Espoon 7,06 M€ ja Vantaan 3,32 M€. Kustannukset asumisvuorokautta kohti olivat Helsingissä 34 €, Espoossa 41 € ja Vantaalla 56 €.

Mielenterveyskuntoutujien asumispalvelujen kustannukset olivat Helsingissä 16,2 M€, Espoossa 7,2 M€ ja Vantaalla 7,9 M€. Kustannukset nousivat vuodesta 2013 Helsingissä 5,2 %, Espoossa 6,8 % ja Vantaalla 17,5 %.

Päihdehuollon erityispalvelujen kokonaiskustannukset 18 vuotta täyttäneellä kunnan asukkaasta kohden olivat Helsingissä 100,2 €, Espoossa 71,2 €, Vantaalla 62,3 € ja Kuusikko-kunnissa keskimäärin 77 €. Koko asukasmäärää kohti lasketut kustannukset olivat päihdehuollon avopalveluissa Helsingissä 26,1 €/asukas, Espoossa 16,9 €/asukas ja Vantaalla 19,4 €/asukas. Päihdehuollon asumispalveluissa kustannukset olivat Helsingissä 36,3 €/asukas, Espoossa 26,6 €/asukas ja Vantaalla 15,8 €/asukas. Laitoshoidon kustannukset olivat Helsingissä 21,4 €/asukas, Espoossa 11,4 €/asukas ja Vantaalla 13,7 €/asukas. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Päihdehuollon avo- ja asumispalvelujen sekä laitoshoidon ja mielenterveyskuntoutujien asumispalvelujen kustannukset, €/asukas

Johtopäätökset

Helsingin päihdehuollon kokonaiskustannukset muodostivat lähes puolet Kuusikko-kuntien yhteenlasketuista kustannuksista. Helsingin kustannusten osuutta selittävät päihteiden väärinkäyttäjien määrä sekä päihde- ja mielenterveyspotilaiden asumispalvelujen tarve.

Kustannukset asukasta kohti olivat Helsingissä selvästi suuremmat kuin muissa pääkaupunkiseudun kunnissa ja Kuusikko-kunnissa keskimäärin. Päihdehuollon avopalvelujen kustannukset asukasta kohti laskivat hieman vuodesta 2013, asumispalvelujen kustannukset hieman nousivat ja laitoshoidon kustannukset pysyivät lähes ennallaan. Vantaalla päihdehuollon avo- ja laitospalvelujen sekä asumispalvelujen kustannukset laskivat. Espoossa laitoshoidon kustannukset asukasta kohti laskivat, mutta avo- ja asumispalvelujen kustannukset nousivat.

Päihdehuollon asumispalvelujen asiakasmäärän ja asumisvuorokausien lisäys on keskittynyt erityisesti pääkaupunkiseudulle. Helsingissä asumispalvelujen asumisvuorokaudet ovat lähes kaksinkertaistuneet vuosina 2010–2014. Kasvu selittyy osittain pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelmalla.

Helsingin laitoshoidon kustannukset vuonna 2014 olivat selvästi Kuusikko-kuntien keskiarvoa suuremmat. Kaupunkien välistä vertailua hankaloittaa se, että ostopalvelujen ja oman palvelutuotannon tilastoinnissa on eroja kaupunkien välillä. Lisäksi kaupungit tilastoivat

lähtöpäivän eri tavalla, mikä vaikuttaa merkittävästi hoitovuorokausien määrään sekä vuorokausikohtaisiin kustannuksiin. Helsingissä laitoshoidon kustannuksia nosti erityisesti oman kuntouttavan laitoshoidon sisäisen vuokran nousu 1,9 M€ vuoteen 2013 verrattuna. Laitoshoidon ostopalvelujen kustannukset sen sijaan laskivat vuodesta 2013 ja ovat laske-neet edelleen vuonna 2014, kun Helsinki otti pääosan huumevieroituksista omaksi toiminnakseen touko-kesäkuussa 2014.

Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden strategisena tavoitteena on palvelurakenteen keveneminen niin, että sairaala- ja laitoshoidojaksot lyhenevät ja toistuvat sairaala- ja laitosjaksot vähenevät. Päihdehuollon laitoshoidossa on edetty tavoitteen suuntaisesti; kuntouttavan laitoshoidon hoitovuorokausien määrä on laskenut.

Toimeentulotuki

Toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrä (ilman pakolaisia, paluumuuttajia ja turvapaikanhakijoita) lisääntyi Kuusikko-kunnista edellisvuoteen verrattuna eniten Vantaalla, 8,2 %. Helsingissä kasvua oli 7,3 % ja Espoossa 6,7 %. Tukea saaneiden henkilöiden osuudet kuntien väestöstä olivat suurimmat Helsingissä, 10,6 % ja Vantaalla, 10,5 %, kun Espoossa vastaava osuus oli Kuusikko-kuntien keskiarvoa pienempi, 7,9 %.

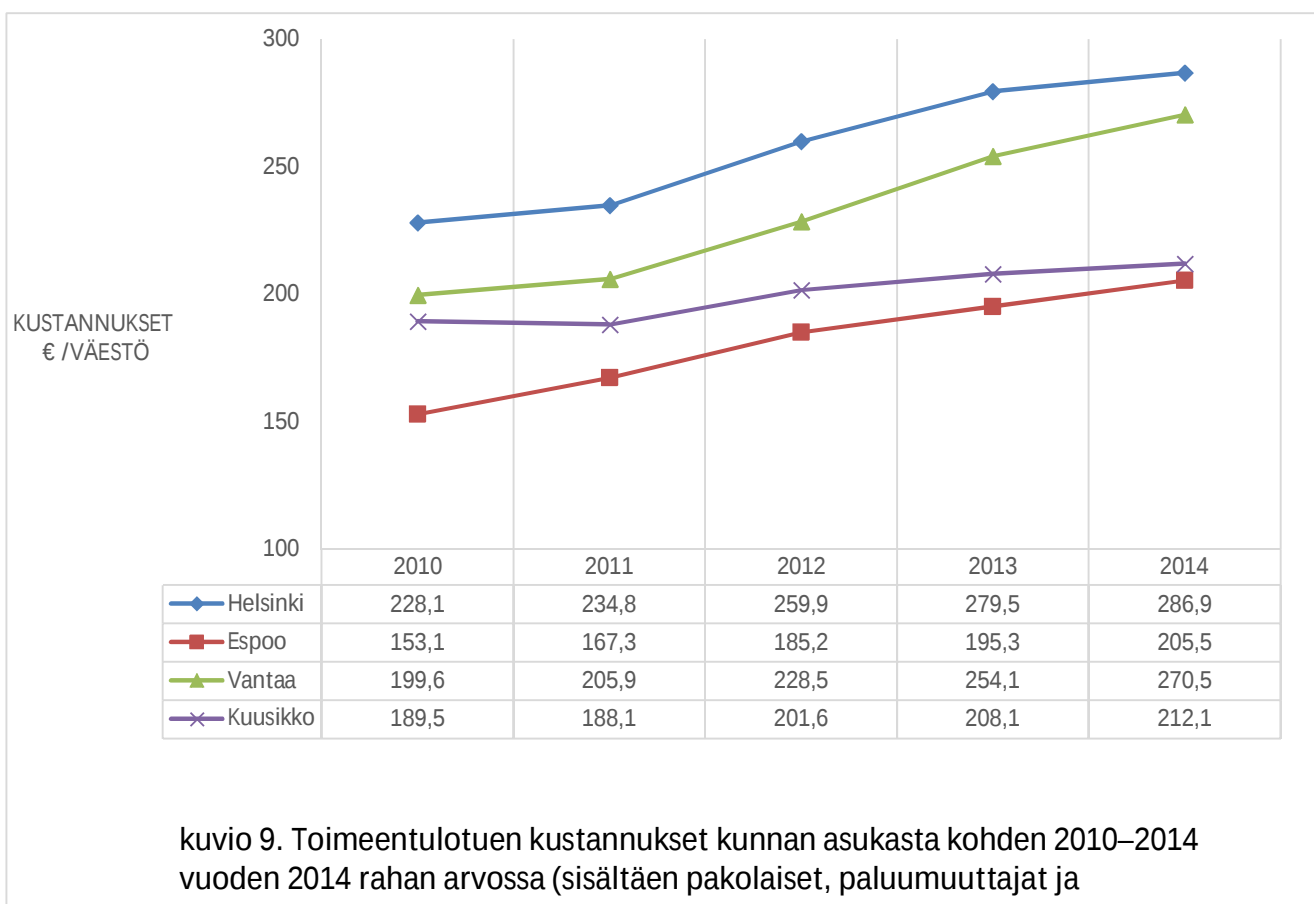
Helsingiläisten yksinasuvien henkilöiden osuus toimeentulotuen saajista oli Kuusikko-kuntien suurin, 76,7 %, mutta espoolaisten yksinasuvien osuus oli kaupunkien pienin, 68,9 %. Tukea saavien lapsiperheiden ja lasten määrä kasvoi Vantaalla lukuun ottamatta kaikissa Kuusikko-kunnissa. Helsingiläisestä alaikäisestä väestöstä 16,6 % asui toimeentulotukea saavassa perheessä, Espoossa vastaava osuus oli 10,2 % ja Vantaalla sekä Kuusikko-kunnissa keskimäärin 13,5 %. Toimeentulotuesta osalliseksi tulleista helsinkiläislapsista 55 % asui yksinhuoltajavanhempansa kanssa.

Helsingiläisistä tuensaajista 55,7 % oli työttömänä ja työssäkäyviä oli 5,3 %. Espoossa työttömien toimeentulotuen saajien määrä oli muita kuntia pienempi, 48,1 %. Helsingissä eläkkeellä olevien osuus tuensaajista (13,8 %) oli suurempi kuin muissa Kuusikko-kunnissa.

Helsingissä ja Vantaalla toimeentulotuen tarve on pitkäaikaista. Helsingiläistä tuensaajista 41,5 % ja vantaalaisista 39,3 % sai toimeentulotukea 10–12 kuukauden ajan vuonna 2014. Espoossa pitkäaikaista tukea sai 30,5 % tuensaajista.

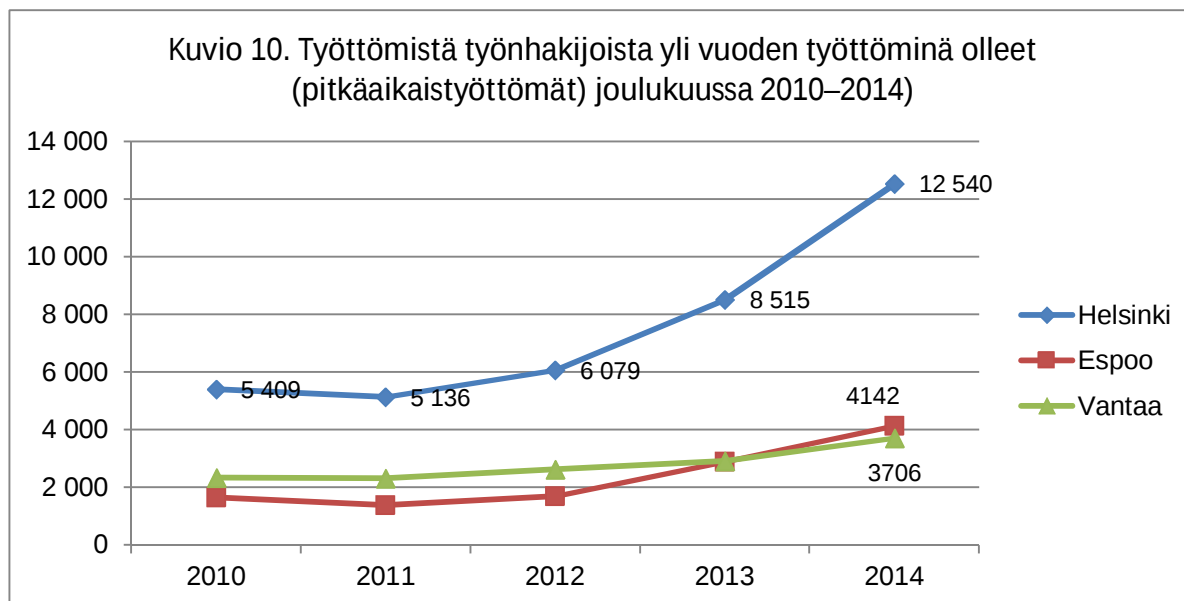
Helsingissä toimeentulotuen kokonaiskustannukset ilman pakolaisia, paluumuuttajia ja turvapaikanhakijoita olivat 165,0 M€, josta perustoimeentulotuen osuus oli 147,6 M€, täydentävän toimeentulotuen 11,8 M€ ja ehkäisevän toimeentulotuen osuus 5,2 M€ (3,1 %). Deflatoidut kustannukset nousivat edellisestä vuodesta Helsingissä 2,8 %, Espoossa 4,8 % ja Vantaalla 4,3 %.

Toimeentulotuen kustannukset sekä kotitaloutta että henkilöä kohden vähenivät edellisestä vuodesta kaikissa Kuusikko-kunnissa, pääkaupunkiseudulla eniten Helsingissä, 4,2 %. Toimeentulotuen vuotuiset kustannukset kunnan asukasta kohden ovat kuitenkin nousseet, ja olivat Helsingissä 287 €. Vantaan kustannukset ovat lähentyneet Helsingin tasoa ja Espoon kustannukset Kuusikko-kuntien keskiarvoa. (Kuvio 9.)

Johtopäätökset

Toimeentulotuen asiakasmäärän kasvusta huolimatta kustannukset nousivat Helsingissä jonkin verran vähemmän kuin Espoossa ja Vantaalla. Kustannusten vähenemistä selittää osaltaan asumistukeen ja työttömyysturvaan tehdyt yleiskorotukset sekä toimeentulotuen saajien kriisimajoituksen tarpeenarvioinnin keskittäminen vuonna 2013. On kuitenkin ennakoitavissa, että toimeentulotuen kustannukset lisääntyvät edelleen työttömyyden ja erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden kasvun vuoksi. Vuonna 2014 työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta (työttömyysaste) kasvoi Helsingissä edellisvuoden 10,3 %:sta 11,9 %:iin, ja oli syyskuun 2015 lopussa 12,4 %. Pitkäaikaistyöttömien määrä nousi edellisvuodesta noin 4 000 henkilöllä runsaaseen 12 500 henkilöön (kuvio 10.)

Vuonna 2016 sitovana toiminnallisena tavoitteena on, että ehkäisevän toimeentulotuen määrärahasta kohdennetaan vähintään 43 % lapsiperheille.